

UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP
FACULTY OF LAW

STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL

YEAR 2019, ISSUE NUMBER 8

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

ISSN 2545-4021

**STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL**

ISSUE 8

VOLUME VIII

YEAR 2019

**STUDENT'S SOCIAL SCIENCE JOURNAL
FACULTY OF LAW
UNIVERSITY GOCE DELCHEV – STIP**

**Year 2019, Issue Number 8
ISSN 2545-4021**

Publisher:

prof. Jovan Ananiev, Ph.D

Editorial Board

prof. Blažo Boev, Ph.D
prof. Liljana Gudeva – Koleva, Ph.D
Risto Kostrunanov, LL.M
prof. Jovan Ananiev, Ph.D
prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph.D

International Editorial Board

Ivan Ilic

Faculty of Law, University in Nis, Serbia

Agim Nuhii

Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia

Dunja Duić

Faculty of Law in Osijek, Croatia

Olga Koshevaliska

Associate professor at the Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Elena Maksimova

Assistant professor at Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Ana Nikodinovska Krstevska

Associate professor at Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Olga Sidenko

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Dimitar Apasiev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Andon Majhoshev

Associate professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Darya Scheglova,

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Boryana Aleksandrova

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria;
Faculty of Law, Department for International Law and International Relations, Bulgaria

Giorgia Bevilacqua

National Research Council, Institute for Research on Innovation and Services for
Development "", Italy

Nives Mazur Kumrić

Faculty of Law, University of Liège, Belgium

Iskren Ivanov

Senior Lecturer at Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Editorial Staff

Ass. Prof. Elena Maksimova, Ph. D
Teaching assistant Natasha Doneva, LL.M

Editor in chief

Ass. Prof. Elena Maksimova, Ph. D

Language editor

Vesna Ristova
(Macedonian language)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the Editorial office

University Goce Delcev – Stip
Faculty of Law
ul."Krstev Misirkov" 10-A PO.BOX 201
PO. Box 201, 2000 Stip
Republic of Macedonia

СОДРЖИНА

ГАЗЕПОВА Вероника

ОБЛИЦИ НА ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ 3

ГЛИГОРОВ Илија

УЛОГАТА НА ИНСТИТУТОТ НА ЗАБЛУДА ВО МАКЕДОНСКОТО КРИВИЧНО
ЗАКОНОДАВСТВО 23

ЃУРЃАЈ Никола

НАЦИЈАТА И НАЦИОНАЛИЗМОТ ВО АЛБАНИЈА 33

ДЕМИРОВА Сибел

МАКЕДОНСКАТА ДИПЛОМАТИЈА ОД СОЗДАВАЊЕТО НА Р. МАКЕДОНИЈА од 1991 до
2016 година..... 43

ТАЧЕВСКА Снежана

УЛОГАТА НА ЦЕНТАРОТ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАБОТИ ВО ПОСТАПКАТА СПРЕМА
ДЕЦА 59

ЦВЕТАНОВ Павле

ПРАВНИ АСПЕКТИ НА ДОГОВОРОТ ЗА ФРАНШИЗИНГ 69

ЦАБИРСКА Марија

НОВИОТ ЈАВЕН МЕНАЏМЕНТ ВО ФОНДОТ НА ПЕНЗИСКОТО И ИНВАЛИДСКОТО
ОСИГУРУВАЊЕ..... 79

ДЕМИРОВА Сибел

УДК: **341.7(497.7)"1991/2016"**
327(497.7)"1991/2016"

МАКЕДОНСКАТА ДИПЛОМАТИЈА ОД СОЗДАВАЊЕТО НА Р. МАКЕДОНИЈА од 1991
до 2016 година

Апстракт: Овој труд ја обрабоува и Македонската дипломатија од независноста 1991 година до 2016 година. Исто така, оваа тема го претставува генералниот приказ за современата улога, проблемите и значењето на основните карактеристики и функционирањето на Македонската дипломатија од нејзиното создавање, со посебен акцент, остварување на главните приоритетни цели и стратегии на надворешната политика на Република Македонија. Имено, е направен напор за одредување на Македонската дипломатија, преку следењето и анализирањето на движењата на состојбите и осовременување на законите кои би имале функција подобрување на дипломатска поставеност на Р. Македонија во меѓународните односи.

Клучни зборови : *дипломатија, функции на дипломатија, македонска дипломатија.*

DEMIROVA Sibel

UDK: **341.7(497.7)"1991/2016"**
327(497.7)"1991/2016"

MACEDONIAN DIPLOMACY FROM THE CREATION OF THE REPUBLIC OF
MACEDONIA 1991 TO 2016

Abstract: This paper deals with the Macedonian diplomacy from independence 1991 to 2016. This topic also presents a general overview of the contemporary role, problems and significance of the basic features and functioning of Macedonian diplomacy since its creation, with particular emphasis on the achievement of the main priority goals and strategies of the foreign policy of the Republic of Macedonia. Namely, an effort has been made to determine the Macedonian diplomacy, by monitoring and analyzing the developments of the situation and modernizing the laws that would have the function of improving the diplomatic position of the Republic of Macedonia in the International Relations.

Keywords: *diplomacy, diplomacy functions, Macedonian diplomacy.*

ВОВЕД

Во овој труд акцент се става врз состојбите, проблемите и правците за развој и реализацијата на плановите и стратегиите за интеграција со ЕУ и да се одредат насоките за понатамошниот развој. Без ваквиот приод, Р. Македонија не може да очекува успешна дипломатска иднина. Но, со подготвувањето на аплицирањето за влез на Р. Македонија во Европската Унија, се изготви нов поусовршен и современ Закон за надворешни работи кој би ја подобрил работата на Министерството за надворешни работи, дипломатска мрежа според одредена правна рамка.

Новите состојби, тенденции и проблеми во повеќе области од делот на Македонската дипломатија и надворешната политика на државата, исто така, ги откриваат главните проблеми и предизвици со кои се соочуваше Македонската дипломатија во изминатиот три децениски период од нејзиното осамосојување, како и да се надминат тенденциите на сите недостатоци. Но, и се определуваат некои насоки и правци преку кои треба да се движи надворешната политика и дипломатијата на Р. Македонија во иднина.

Генерално, оваа тема ги има опфатено изучувањата за улогата и проблемите при функционирањето, функциите и надлежности на дипломатите во РМ, какви видови на дипломатија користи Р. Македонија, историскиот приказ на Македонската дипломатија, со каква професионална дипломатска мрежа располага, какви се односите спрема Европската Унија, која е компарацијата со другите поголеми држави итн., како и колку учествува во Меѓународните организации и институции.

1. Функции и надлежности на дипломатијата

Познато е дека, дипломатските односи се појавуваат во периодот на основањето на државите и нивните меѓународни односи. Поради тоа, со осовременувањето на производствените односи и создавањето вишок на материјални богатства кои се носеле на пазарите во други држави, водењето војни за освојување територии, се правеле сојузи помеѓу две или повеќе држави т.н. федерации, конфедерации итн. Со оглед на фактот, дека глобалната дипломатска арена доживува секојдневни промени и турбуленции неизбежно е од соодветното приспособување на дипломатскиот персонал за поуспешно етаблирање на државите во меѓународната заедница.

Имено, во денешно време дипломатија малку го изменила својот облик при нејзиното функционирање. Како основна функција на дипломатијата е да ја претстави државата која се застапува во странство преку промовирање на нејзините интереси и цели, економијата, културата, историјата, образованието, спортот итн. Дипломатијата, треба да е во функција да ја спроведува надворешната политика и да воспоставува меѓународни односи на тој начин што ќе ја брани политиката на својата држава која ја утврдуваат властите во неа (претседател, влада, парламент, локална самоуправа итн.). За таа цел, функцијата на дипломатијата треба обично да е насочена кон претставување и застапување на земјата во странство, бранење и информирање на својата држава и развивање на односите со другите земји преку процесот на преговарање и договарање. Надворешната политика на една држава се остварува преку билатералната и мултилатералната дипломатска дејност

што ја спроведуваат дипломатите, амбасадорите и министрите, со своите функции кои ги извршуваат во интерес на земјата испраќач или меѓународната организација чијшто интерес го застапува. Сепак, дипломатијата има повеќе функции и значења, а како такви се издвојуваат најважните и тоа: водење на државните работи во областа на надворешната политика преку службени односи со други држави и меѓународни организации; облик и содржина на односи помеѓу државите коишто се формираат и се одржуваат со службени контакти, а со цел да се усогласат интересите на односите на државите преку постигнување на одредени договори; способност, умеење, знаење за водење на преговори со други држави; кариера, професија на претставување и застапување на државите во односите со други држави, припадност на лица коишто ја вршат таа професија. Дипломатијата има посебна функција при вршењето на работите од областа на меѓународните односи, креирањето на надворешната политика како и застапувањето на интересите на државата. Таа се издвојува како општествена категорија која е директно врзана за надворешната политика и активен чинител во тој процес при што ја пренесува, објаснува, преговара и застапува надворешната политика на една држава, но и нејзините меѓународни економски односи.

Познато е дека, лицата кои ја извршуваат оваа функција се нарекуваат дипломати или таканаречени амбасадори. Со дипломатијата може да се занимаваат и службеници од многу други министерства или агенции со нивните странски партнери, одразувајќи ја нејзината техничка содржина, како на пример: функционери од различни меѓународни организации, од Меѓународниот монетарен фонд и Секретаријатот на Обединетите нации или во неа да се инволвираат странски корпорации и владата домаќин. Главната функција на амбасадорите е претставување на својата држава пред странски држави и меѓународни организации, остварувајќи ги поставените интереси и цели.

Зависно од интересите и целите кои можат да бидат различни се одредуваат и надворешно политичките приоритети на дипломатското дејствување. Дипломатското дејствување претставува динамичен процес од различни дејности и приоритети кои се менуваат во согласност со промените на внатрешната и меѓународната политика. Неколките наведени цели треба, да бидат во функција на темелните вредности на меѓународните односи како што се: решавањето на меѓународните проблеми по мирен пат, развивање на меѓународната соработка, јакнење на демократијата, како и почитување на меѓународното право. Поради ова, дипломатијата е многу важен инструмент за општественото живеење и функционирање на една држава.

Зголемените општествени и културни промени реализирани преку развојот на глобализацијата врз дипломатијата добија тенденција на раст на поголемо ново ниво во демократијата. Таков пример, за развиена современа и модерна дипломатија беше некогашната Република Венеција, Милано и Тоскана. Венеција која во 14-тиот и 15-тиот век, стана силна трговска сила со своето дејствување.

Така, преку овие методи кои беа како пример, почна да се создава и дипломатијата, но не повеќе како повремено испраќање домашни или примање странски пратеници, туку

како постојана дејност. Токму поради тоа, многу автори од дипломатијата на Венеција ја сметаат како средиште на модерната дипломатија од која потекнуваат низа дејности кои ќе станат обележја на дипломатијата.

Според тоа, Венецијанските амбасадори морале да имаат најмалку 38-години и веднаш по изборот заминувале на вршење на нивната должност. Пред неговото заминување амбасадорот примал инструкции за спроведување на мисијата. Времетраењето на мисијата на еден амбасадор била и е за четири години.

Ова истовремено преставува и почеток на модерната дипломатија, нејзини функции, цели и задачи, односно современо прибирање податоци во рамките на дипломатската мисија. Венецијанската дипломатија помеѓу првите се служела со шифри за испраќање и примање пораки. Како главна обврска на дипломатот била да ја врши својата дејност на најдобар можен начин во согласност со законските прописи, да го почитува дипломатското и меѓународното право и да ја претставува својата држава во најдобро светло, континуирано работејќи на подобрување на односите со државата на прием.

Важно е да се истакне дека, Виенската конвенција за дипломатски односи од 1961 година

¹најмногу придонела за развојот на дипломатските и конзуларните функции, овозможувајќи им на дипломатските мисии да извршуваат и конзуларни функции. Но, сепак оваа одредба се надополнува со Виенската конвенција за конзуларни односи од 1963 година, каде што во член 3, посебно се предвидува дека „конзуларни функции може да вршат и дипломатски мисии, но во согласност со одредбите од оваа конвенција“. Понатаму, во член 70 од оваа конвенција, се истакнува дека нејзините одредби се „применуваат, исто така, доколку дозволува контекстот за вршење на конзуларни функции од странска мисија“². Но, имињата на членовите на дипломатската мисија кои се во конзуларното одделение на мисијата или се на друг начин одредени можат да исто така, да вршат конзуларни функции и ќе бидат нотифицирани до Министерството за надворешни работи во државата на прием. Со овој член од Виенската конвенција за конзуларни односи е утврден статусот на членовите на дипломатските мисии кои извршуваат амбасадорски или конзуларни функции.

Од особено значаење, се истакнува и што Р. Македонија е, исто така, со кривка и скромна дипломатска мрежа и овој метод е применет во повеќето случаи каде еден амбасадор покрива повеќе држави како шеф на мисија без постојано престојувалиште во сите држави за кои е акредитиран. Како такви примери можат да се издвојат неколку и тоа: Амбасадата на Р. Македонија во Брисел, го покрива и Луксембург, Амбасадата на Р. Македонија во Софија ја покрива и Р. Молдавија), Амбасадата на Р. Македонија во Пекинг ја покрива и Демократска Народна Република Кореја како и Монголија. Понатаму, Амбасадата на Р. Македонија во Париз ја покрива и Португалската Република, Амбасадата на Р. Македонија во Варшава ја покрива и Р. Латвија, Летонија како и Р. Литванија).

¹ Виенската конвенција за дипломатски односи од 1961 година.

² Виенската конвенција за конзуларни односи од 1963 година.

Амбасадата на Р. Македонија во Лондон ја покрива и Ирска и Р. Исланд како и многу други држави во светот каде нашите амбасади покриваат две или повеќе претставништва.

Во пракса постоеле различни проблеми помеѓу билатералните односи на одредени држави, па затоа Виенската конвенција за конзуларни односи определува можности од флексибилна примена на постојните институции. Со кое се истакнува, дека во случај државата да нема дипломатска мисија во државата на прием и во која не ја застапува дипломатска мисија на трета држава, со согласноста на државата на прием, конзуларниот функционер може да биде одреден да врши дипломатски акти без да го повреди својот конзуларен статус. Но, со вршењето на ваквите акти, не се кумулира и правото на дипломатски имунитети и привилегии определено според членот 17.

Во зависност од бројот на членовите на дипломатскиот кор, е составена и структурата на таа мисија.

Така, според, Виенската конвенција за дипломатски односи, целите и задачите, како и функциите на дипломатските претставници се состојат од:

- Претставување на сопствената држава во сите форми и структури;
- Заштита на интересите на државата испраќач;
- Претставување и заштита на нејзините граѓани одредени според меѓународното право;
- Преговарање со владата на државата на прием;
- Информирање, (според некои правила информацијата се определува како најважен елемент во дипломатијата);
- Промовирање на сопствената држава и воспоставување на добри односи со другата држава.³

Овие се најважните функции и задачи што се карактеристични за повеќе дипломатски мисии и амбасадори. Затоа, дипломатското претставништво треба работи во функција на развивање политички, конзуларен, меѓународно економски, културен, научно-технички, образовен и информативен план итн. Додека, дипломатското претставништво и дипломатските претставници кои се овластени да ја застапуваат владата што ги именува, ја имаат основната и главна функција при претставувањето на својата држава во државата на прием. Така, по функција амбасадорот треба да ја застапува својата држава и да зборува во нејзино име, така што на неговите изјави му се дава целосно официјално значење. Исто така, амбасадорот ја има функцијата како претставник својата земја да учествува на разни општествени настани, службени приеми и манифестации, прослави, пречек на шефови на држави, воени паради, гала-вечери, конференции итн.

Во дипломатската кореспонденција како многу важен инструмент се издвојува процесот на преговарањето. Имено, преговарањето е дипломатска функција за која уште од времето на класичната дипломатија се мисли дека е најважната задача на дипломатот и дека треба да се преговара во која било прилика што го дозволува тоа.

³ Виенската конвенција за дипломатски односи од 1961 година.

Имено, со подоброто функционирање и умешностите на еден дипломат можат многу да се развијат дипломатските односи и да се постигне добра соработка помеѓу државите. Затоа, односот на дипломатот кон државата на прием се темели од посебна важност. За таа цел, се препорачува дека, дипломатот треба реално да ги согледува приликите и одмерено да се поставува кон добрите и лошите страни и појави во државата на прием. Од дипломатот и конзулот, исто така, се очекува да ја заработи, односно да ја заслужи довербата од државата на прием. Покрај ова, уште може и да се додаде дека, за подоброто и поуспешно функционирање на дипломатијата на една држава, се препорачува дека таа мора да изготвува, едуцира, школува и праксира високо образовани идни дипломати.

2. Дипломатска поставеност на Р. Македонија во Меѓународните односи

Создавањето на една независна држава како Република Македонија, неминовно води и кон создавање самостојна надворешна политика и нејзина дипломатска служба. Тоа беше еден од најзначајните целокупни процеси на осамостојување и прогласувањето независност. Така, на пример, ако се земат во предвид околностите на државата во однос на соседните држави, како и (не)искуството на поранешните служби претставува проблем и предизвик за повеќе владејачки елити, кои некои аспекти се присутни и денес. Повеќето прашања беа присутни во македонската надворешна политика во изминатите две децении. Од почетната цел за меѓународно признавање на независноста и членството во меѓународните организации, преку дефинирањето на надворешно-политичките приоритети, па сè до зајакнување на јавната и економската дипломатија во последните години.

Проблемите со кои се соочува надворешната политика на РМ во изминатите две децении се поврзани со некои од проблемите со кои беше соочено и целото општество, а како такви можат да се издвојат неколку и тоа: доминација на политиките и партиските директиви во администрацијата; видливост на етничката поделеност; недостаток на финансиски средства; недостаток на стручни кадри; постојана промена на приоритетите по смена на политичката елита на власт; игнорирање на современите тенденции во дипломатијата; ограничување на дејностите во надворешната политика на европските и евроатлантските интеграции; доцнење во воспоставувањето на билатералните партнерства; недоволна соработка со академската заедница, граѓанскиот сектор и власта, итн.

Моменталната поставеност и состојбите во македонската надворешна политика се резултат на сите досегашни реформи, но како и во многу други области, е потребна и натамошна модернизација и адаптација според современите околности. Со кое, би била многу пофункционална и поефикасна на меѓународната сцена. Водејќи се според, процесот на професионализација на дипломатијата обединувањето околу заедничките приоритети на дипломатите ќе им се овозможи да ја застапуваат државата, а не партиската политика.

Од друга страна пак, етничко-религиските аспекти на македонското општество неминовно се пресликуваат во секоја општествена сфера, кое заземаше место и во надворешната политика. Денес, сè уште ова е предизвикано од неможноста за дефинирање

на трајна заедничка стратегија во однос на самиот карактер на политичкиот систем на државата, кој во повеќе пати се доведува во прашање. Оттаму, етничката поделба и поставеноста на македонските дипломати води кон фрагментација на политиката што тие треба да ја претставуваат. Усовршувањето на овој етнички аспект при именување на амбасадорите ќе ја зајакне дипломатска поставеност, при што е нужно инсистирање на професионалност, а не на „правична застапеност“.

Така, постојаната промена на балансот на моќта во меѓународните односи ја определи позицијата на Р. Македонија кон државите со растечко влијание од Европската Унија и НАТО. Затоа, со добрата поставеност и интензивирање на билатералните односи со други држави, Р. Македонија би можела да развие засилена политичка и економска соработка.

Оваа дипломатска поставеност на Р. Македонија во последните две децении требаше да се воспостави јасна цел кон водењето и спроведувањето на политики за исполнување на однапред донесената стратегија (определба) од страна на политичките елити во Р. Македонија. Имено, како главна определба може да се издвои дека беше кон исполнување на сите предуслови на патот кон ЕУ и НАТО. Членството на Р. Македонија во Европската Унија е еден од приоритетните стратегиски интереси на државата. Овие дипломатски односи со ЕУ се воспоставени уште од 1995 година со спогодбата за Стабилизација и асоцијација од 2001 година, како и со стекнување на кандидатскиот статус за членство во ЕУ во 2005 година. Р. Македонија го доби статусот земја-кандидат за членство во ЕУ. Со тоа, беше постигнат голем напредок на државата при остварувањето на реформските процеси и поголемо градење на демократско општество.

Целта беше да се исполнат целосно европските стандарди за функционална демократија и просперитетно пазарно стопанство и економија, владеењето на правото, но и со кое ќе биде способна да ги преземе сите обврски кои произлегуваат од членството во ЕУ.

Моментално како главен приоритет на Р. Македонија се истакнува започнувањето на процесот на пристапните преговори со ЕУ во 2019 година. Досегашните оценки за процесот и напредокот на Р. Македонија во ЕУ до 2018 година се во насока на:

- многу добар напредокот кон исполнувањето на Копенхашките критериуми за членство во ЕУ;
- високо ниво на хармонизација со правото на ЕУ;
- добро и ефикасно спроведување на процесот во Спогодбата за стабилизација и асоцијација со целосно исполнување на обврските;
- со позитивно мислење за улогата на Р. Македонија во негувањето на добрососедските односи и регионалната соработка;
- комплексна и детална препорака за почеток на преговорите;
- забелешки во борбата против корупцијата;
- реформи во правосудството;
- реформа во јавната администрација итн.

Исто така, македонската дипломатска поставеност беше насочена и кон определбата за евро-атлантското интегрирање на државата. Имено, тоа започна уште од 1993 година, кога

се усвои Резолуцијата за влез на земјата во НАТО – Алијансата. За период од неколку години РМ, за кратко време прерасна во доверлив и компатибилен партнер на Алијансата, кој денес активно учествува и придонесува во безбедносните мисии на НАТО, ЕУ и ООН итн.

Сепак, како најважен момент за Р. Македонија е во 2019 година, кога се очекува покана за членство на Р. Македонија во НАТО-Алијансата. Како најголем акцент остануваат натамошното развивање и унапредување на односите и соработката со Алијансата и нејзините земји – членки, во делот на оперативната и партнерската соработка, но и во рамките на процесот на целосна интеграција во Алијансата.

Така, состојбата во која се наоѓа македонската дипломатија во последните изминати десетина години ја наметна потребата од преземање на темелни структурални реформи кои би овозможил овој државен орган да биде во целосна функција на државните интереси.

3. Дипломатска мрежа

Поголемиот број прашања кои се поврзани помеѓу политичките, економските, културните и другите фактори, најчесто влијаат при создавањето на дипломатската мрежа на една држава. Имено, државите многу често се изложени на предизвици кога ја оценуваат ефикасноста на сопствената дипломатска мрежа. Тоа многу зависи од бројот на претставништвата и вработените, нивната географска позиционираност и меѓународното опкружување. Оваа состојба најчесто е голем предизвик за малите држави кои имаат ограничени ресурси за сопствено претставување во странство. Токму, амбасадорите треба да бидат најистакнатите лобисти, оние кои во име на граѓаните ќе ги застапуваат интересите и амбициите на државата пред меѓународните политички чинители.

Познато е дека, како главен фокус на македонската надворешна политика веќе долго време се евро-атлантските интеграции на државата. Членство на државата во овие организации е едно од главните стратешки планови за надворешната политика.

На пример, во 2006 година, Законот за надворешни работи предвидувал најмалку 2/3 од вкупниот број на дипломати да бидат дипломати од кариера. Но, во 2008 година, истиот закон се преименувал и според тоа, се дошло до ниво од 1/4 од вкупниот број на дипломати да бидат дипломати од кариера. Сепак, ниту најновата законска рамка не е значително подобра и истата предвидува најмалку 1/3 од вкупниот број на дипломати да бидат дипломати од кариера, а останатите да бидат назначени според т.н. политички дипломати. Имено, моменталното законско решение овозможува во дипломатската мрежа да доминираат „политички назначените дипломати“.

Според, Законот за надворешни работи, дипломатите од кариера треба да поминат најмалку 11 години на сите различни нивоа во министерството и тоа, од најниско рамниште позиција „приправник“ до највисок стекнат статус „амбасадор“. Спротивно на тоа, политички назначените дипломати не мораат да го поседуваат ова искуство за да бидат назначени на истите позиции, туку единствено е потребно да исполнуваат законскиот

предуслов. Така, според ова политичките кандидати треба да бидат: „истакнати личности од областа на надворешната политика, меѓународните односи, меѓународното право, политичките науки“, или дипломати кои биле вработени и ги остварувале правата од работен однос во Министерството за надворешни работи за време на мандат во дипломатско-конзуларно претставништво на Р. Македонија во странство“.

Имено, во последната декада во Југоисточна Европа се појави една тенденција во надворешната политика која го има проблемот и со буџетските ограничувања. Тоа е една од главните причини кое ја наметна потребата од намалувањето на бројот на дипломатско-конзуларни претставништва. Овој проблем го имаат и некој земјите-членки од Европската Унија.

Според, глобалните тенденции, која ја зафатија Европа по кризата од 2008 година, и немањето на доволно финансиски средства од државниот буџет при водењето на надворешните работи, може да се каже дека со слични предизвици се соочи и Р. Македонија во изминатиот период. На пример, еден важен момент може да се истакне за македонската дипломатија, дека во 2012 година, буџетот на Министерството за надворешни работи беше намален за околу 3,4 милиони евра, од кои 2 милиони евра се однесуваа на дипломатско-конзуларните претставништва.

Исто така, треба да се има во предвид и буџетот на МНР кој е намален за 40% од 2009 до 2017 година. За 2018 буџетот изнесуваше една милијарда и 181 милион денари.

Затоа, можат да се определат неколку правци за дипломатската мрежа во Р. Македонија, и тоа: да се воспостават регионални центри за претставување, односно да се воспостават резидентни амбасади кои покриваат повеќе земји во еден регион; потреба од отворање на дополнителни дипломатски претставништва во водечките економии во Азија и Јужна Америка, Европа и Кина; да се воспостави практика за именување нерезидентни амбасадори кои ќе покриваат повеќе земји; како и да се обезбедат финансиски средства и соодветен број на дипломати за непречено функционирање на претставништвата.

Истражувањата покажаа дека Р. Македонија има бавна тенденција врз развојот на мрежата на ДКП во земјите надвор од Европа. Имено, тие укажуваат на тоа дека 74,35% од македонските резидентни амбасади се во европските земји. Но, во споредба со останатите земји од Југоисточна Европа, учеството на амбасадите во европските земји во вкупниот број амбасади е далеку помал на пример: Романија е со 38%, Србија со 47%, Бугарија со 48%, Хрватска со 49%, и т.н. Според ова, важноста за Р. Македонија е тоа што таа, треба да ја следи регионалната тенденција на одржување балансот помеѓу бројот на амбасади во европски и неевропски земји. Компаративно на ова може да се истакне дека дипломатска мрежа на РМ, не го следи доволно процесот за развој на економската дипломатија, а со тоа и привлекувањето странски инвестиции.

Една од целите е и менување на соодносот на дипломатскиот кадар на МНР првично еден спрема еден, наспроти моменталната состојба еден спрема два во корист на вработените во Министерството (околу 140 дипломати работат во мисиите во странство, а

300 се во земјата). Функционалните Министерства за надворешни работи работат со сооднос два спрема еден во корист на дипломатите кои се надвор.

Дополнителен аргумент во полза на професионализација на дипломатската мрежа е дека во овој момент меѓународниот систем, меѓународното право и глобални институции се исправени пред многу предизвици. Во моментите кога дури и дел од академиците отворено се запрашуваат дали „меѓународниот либерален поредок ќе преживее и дали може да има поодговорна политика која ќе биде оставена на искусните и професионални кариерни дипломати“. Затоа, европските партнери имаат професионални дипломатски служби. Таква е на пример, Германија која регрутира само кариерни дипломати во својата дипломатска мрежа за да се осигура дека интересите на државата ќе бидат најдобро застапени во меѓународните односи. Во рамките на МНР веќе постои внатрешен систем за создавање на дипломати од кариера и затоа може да се инвестира повеќе во дополнителни обуки и доусовршување на овој кадар.

Со ова, се очекува засилен ангажман на македонската дипломатија, меѓу другото и во центри од исклучително значење за земјата, согласно стратешките определби на Владата, професионализација на дипломатската служба и суштински поквалитетно претставување на Р. Македонија на меѓународната сцена.

(Виктор Габер), искусен дипломат од кариера, смета дека постојната мрежа од 57 ДКП-а е неодржлива и оти не треба да има повеќе од 40 до 42. Поголема бројка од 40 ДКП-а е излишна бидејќи Р. Македонија нема физички можности, односно ниту материјални ниту човечки ресурси.

4. Улогата на македонската дипломатија при создавањето на независна Р. Македонија

Македонската дипломатија при создавањето на независна Р. Македонија одигра важна улога при осамостојувањето и независноста на државата, како и донесување на нов устав беше моментот изразен преку референдумот на 8.9.1991 година. Така, после успешно поминатиот референдум и конечното осамостојување на државата, тогашното македонско дипломатско раководство започна активно да работи за меѓународно признавање на државата. За таа цел, на 19.12.1991 година, Парламентот изгласува декларација за меѓународно призовање на Р. Македонија и зачленување на државата во ООН. Тоа се спроведувало преку методот на испраќање на писма до сите влади во светот со кое се бара признавање на државата. Важен момент била одлуката на Арбитражната комисија со кое се воспоставиле дипломатски односи со други држави. Според тоа, за независноста на Македонија веднаш позитивно одговориле Р. Бугарија, Труција, Словенија, Хрватска и други држави. Овој започнат процес на признавања означуваше добар поттик за понатамошен развој на ова поле.

Но, состојбата со меѓународното признавање на Македонија на пример, во периодот од 1992 година, не е задоволувачка. Од вкупно четири соседи на Македонија, само источниот сосед одговара позитивно.

Споредливо со тоа, во однос на признавањето од светските сили, а според геостратешката поставеност, Македонија е пред сè зависна од признавањето на Европската заедница (ЕЗ).

Иако, ЕЗ како лидер и носител на процесите за справување со состојбите на поранешна Југославија имаше и голема улога од поддршката од САД. Според ова, може да се забележи дека, во 1992 година Р. Македонија добива само неколку меѓународни призовања со префрлувањето на спорот во ООН, таа добива едно пошироко меѓународно значање и признавање од нови 22 други држави. Како таква позначајна држава може да се истакне признавањето од страна на Кина на 12.10.1993 година. Со кое, и официјално се воспоставија дипломатски односи на ниво на амбасадори помеѓу Кина и Р. Македонија.

Сепак, едно од најзначајното признание за независноста на Македонија, е од страна на САД на 8.2.1994 година, додека првиот амбасадор доваѓа во 1996 година. Ова беше од големо и исклучително значање за македонската дипломатија. Имено, тоа означува дека и поркај противењата на ЕЗ која ја има водечката улога во спроведувањето со кризата во Југославија, САД сепак ја донесуваат своја сопствена одлука независно од ставот на ЕЗ. Сепак, за настанатиот проблем, тогашниот Претседател Џорџ Буш истакнал дека, САД и ЕЗ заедно ќе дејствуваат по интензивно да се реши проблемот со името помеѓу Р. Грција и Р. Македонија.

Имено, ова може да означува дека САД, јавно се оградуваат од унилатералното делување и се обврзуваат со заедничко делување со ЕЗ во однос на признавањето на Р. Македонија. Од друга страна, како привремено решение настапуваат со отварање на американско дипломатско претставништво во Р. Македонија, со цел воспоставување на официјални дипломатски односи помеѓу двете држави.

Периодот, 1995 година, може да се одбележи како многу успешен за македонската дипломатија, поради тоа, што преку 65 држави ја признале Р. Македонија како самостојна држава со своето уставно име. Оваа состојба укажува на тоа, дека Грција и покрај целото нејзино противење конечно мора да го признае фактот за постоење на независна држава на својата северна граница. Исто така, по една година, СР Југославија во април 1996 година, ја признава Р. Македонија и воспоставува дипломатски односи со државата.

Поркај сите препреки и проблеми со кои се соочува ЕЗ во тој период за признавањето на Р. Македонија под нејзиното уставно име, таа се обидува на неколку можни начини да изнајде пристојно или барем времено решение. Така, во рамките на португалското претседателство на ЕЗ во 1992 година, е понудено решението „Пињеиро“. Ова решение/предлог е на португалскиот министер за надворешни работи Пињеиро, кој бил во својство на претседавач со ЕЗ. Имео, тој предлагал двојно име за Р. Македонија, едно за внатрешна употреба, а друго за надворешна употреба. Со ова предлог-решение, се предвидувало и измени во Уставот на РМ. Сепак, мисијата на Пињеиро, завршува безуспешно бидејќи таквите предлози биле отфрлени од страна на македонските политичари.

Така, со сите овие турбулентни предизвици на проблемот за прашањето за Македонија, ЕЗ на крајот настапи со свој официјален став кој го изразува преку донесувањето на Декларација за државата во периодот на 1992 година. Во Декларацијата се истакнувало дека: тие се подготвени да ја признаат Македонија како суверена и независна држава, во рамките на нејзините постојни граници и под име кое би било прифатено од сите засегнати

страни. Имено, со Декларацијата се истакнувало и името кое за прв пат официјално било употребена формулацијата „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Во наредниот период, Р. Македонија со својата мирољубива политика, очекуваше дека сите направени напори ќе се вреднуваат и дека на крај ќе го добие заслуженото признание.

Но, и покрај големата дипломатска моќ на Р. Грција, Македонија во наредниот период продолжува да се бори за нејзино признавање под уставното име, наместо референцата ПЈРМ. Причините за ваквиот развој на настаните може да се бара во специфичните предизвици со кои се соочи Р. Македонија, во борбата за неправедноста во нејзината независност. Со тоа, Р. Македонија и формално – правно се обврза да ги создава своите идни односи како со држави така и со меѓународни организации, според принципите на меѓународното право, односно преку водење на политика на соработка согласно главните принципи на ООН.

За таа цел, Советот за безбедност, на седницата одржана на 7.4.1993 година, ја усвојува Резолуцијата 817 со која му препорачува на Генералното собрание да ја прими Р. Македонија во членство на ОН под таквата референца. Исто така, во точка 2, од Резолуцијата се истакнува дека: се препорачува на Генералното собрание, државата чие име е содржано во Документот S/25147, да биде примена како членка во ОН и спрема таа држава во рамките на ОН ќе се обраќа и користи привременото име „Поранешна Југословенска Република Македонија“, сè додека не се надминат сите препеки и разлики која се појави околу името на државата. Со тоа, Р. Македонија станува 181 членка на ООН.

Ако се земе во предвид нивото на општествена свест за историскиот опстанок на држава под името Р. Македонија, недостатокот на демократски традиции и недовербата во правната држава во минатите времиња, како и менталитетот на дневно решавање на актуелни (особено егзистенцијални) проблеми, по осамостојувањето во 1991 година, Р. Македонија се соочи со воведување на политички систем кој за нејзините граѓани стана една конфузна мешавина на здобиена неограничена слобода, но и лична и семејна несигурност за иднината.

Големи дел од тогашните македонски функционери од времето на социјализмот беа либерално ориентирани, поточно отворени за идеите на слободен пазар, за демократија и за вредностите на кои се темелат западно европските општества. Иако, беа за воведување на многупартиски политички систем, тие се групираа во партии, па меѓусебно се судруваа во борбата за власт, а развојот на земјата беше ставен во втор или трет план. Тоа доведе до голем драстичен пад во производството и на вработеноста, првенствено поради губењето на пазарите на поранешниот југословенски простор, енормната стапка на инфлација, но и несигурноста произлезена од приватизацијата. Ова многу влијаеше врз реализацијата на општоприфатените стратегиски цели, а тоа се членство во НАТО и ЕУ на надворешно политички план.

Така, надворешната политика на РМ, во оваа значајна сфера за стабилно етаблирање на секоја држава како субјект на меѓународната сцена, стана непредвидлива категорија како за секој македонски граѓанин, така и за странскиот фактор, независно од неговиот политички,

економски или друг интерес за соработка со субјекти од РМ. Проблематизирањето на опстојувањето на македонската држава, како суверена и независна држава, односно како функционален меѓународен субјект со права и обврски, најчесто се аргументираше со нестабилни меѓуетнички односи.

Како една од најзначајните слабости, на македонската држава во втората деценија на 21-от век, со кое, професорот Денко Малески го смета внатрешното неединство. Тој, исто така, додава дека во услови на внатрешни поделби „секаков радикализам може да ја загрози државата. Но, радикализмот е редовно присутен при одбраната на сопствената политичка позиција, кога таа е доведена во прашање. Токму, во несигурноста во влечењето на дневните одлуки на нивните влади голем број Македонци беа втурнати во сферата на национализмот, од оној од затворен тип, до оној од неодмерени. Но, оваа состојба во Р. Македонија не е единствена во балканскиот регион, во кој национализмот на политичките елити, ќе им биде мотив плус за негирање на придобивките од едно историско и перспективно европското заедништво и борба кон надминувањето на тоталитаристичките тенденции.

ЗАКЛУЧОК

Република Македонија на својот пат за стекнување на независност претрпела многу удари и неправедни ситуации, но секогаш успевала да опстане и да продолжи во борбата за остварување на своите права и зачувување на достоинството и на државата и на граѓаните кои живеат во неа.

Во првата деценија од својата независност, Р. Македонија на мошне јасен начин ја декларираше својата надворешно-политичка стратегија и цели што кореспондираа со основните принципи на ОН и определби за доследна и целосна интеграција во колективните безбедносни и политички системи, за коишто во тој период постоеше респектабилен консензус помеѓу политичките партии и голема поддршка од народот во државата.

Притоа, неколкугодишното искуство на самостојно присуство на Македонија на светската политичка карта, објективно е недоволен историски период за мудро, сеопфатно, ефективно и без ризици донесување на дневни одлуки со долгорочно значење, како за делотворен развој и ненарушена безбедност, така и за стабилен углед и незагрозена меѓународна позиција на државата. Но, сепак, тоа е доволно долг период за да се извлечат заклучоци за неопходност од перманентно прилагодување на политичкиот и економскиот систем и праксата на институциите кон потребите на граѓаните на Македонија и нивно адаптирање на динамичните промени во светот, без компромиси за воочените негативни појави во минатиот четврт век.

Може да се истакне дека македонската дипломатија треба да биде еден поттик за подигнување на свеста за потребата за изградба на одржлив и делотворен систем за зачувување, доизградба и унапредување на стекнатата позиција на меѓународниот субјект – Република Македонија. Проблемот со условеноста низ целиот изминат две децениски период даваше можност за спроведување на нашата надворешна стратегија, која сепак, досега изостана.

Како доказ може да се истакнат се честите изјави и извештаи од работните состаноци на НАТО и ЕУ, особено во последните годишни извештаи на Европската комисија за напредокот во евроинтеграциските процеси, во кои постојано се охрабруваше Р. Македонија да преземе сериозни чекори и изнајде компромисно решение во спорот за името, со кое во иднина нема да се блокират интегративните процеси. Но, моменталната состојбата во која се наоѓа македонската дипломатија во изминатите десетина години ја наметнува потребата за преземање на темелни структурални реформи кои ќе овозможат ставање на овој витален државен орган во целосна функција на државните интереси.

Надворешната политика на Р. Македонија, најчесто преставуваше огледало или рефлексција на актуелната внатрешно политичка состојба во државата. Неединството помеѓу политичките сили (партиите во власта и опозицијата), околу стратешките надворешно политички цели најчесто резултираа со негативни ефекти и штети за интересите на државата, и обратно.

На Р. Македонија и е потребна добра надворешна политика и дипломатија, која ќе биде производ на усогласени ставови на главните политички партии во државата. Добрата и успешна надворешна политика ќе произлезе од тоа што политичките партии ќе го формулираат како државен интерес. Така, преку демократскиот процес, од патот кон НАТО и ЕУ може да се острани митот дека државниот и националниот интерес е нешто што е како основен фундамент на државата. Тоа, ќе означува, прв чекор кон едно прагматично поимање на надворешната политика во служба на безбедноста и на благосостојбата на народот во Р. Македонија. Само таква јасната цел и стратегија, со која ќе се направи потребната дистанца од политичките погледи на една партија и од ставот на државата, земјата ќе може да излезе тешката состојба во кој е сега.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

- Бендевски, Т.,(2001) Право на Европска Унија, Скопје, Правен факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“- Скопје.
- Габер, В.,(2007) Колатерална штета, Матица Македонска, Скопје.
- Георгиевски,С. (2008) Вовед во правото на Европската Унија, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“- Скопје.
- Глигоров. К., (2002) Македонја е сè што имаме, Култура, Скопје.
- Евроатлански перспективи на Република Македонија (2009), проблеми, предизвици и политичка реалност по неуспехот на Самитот на НАТО во Букурешт 2008, (2009), Универзитет Југоисточна Европа, Тетово.
- Маролов, Д. и Митев, О., (2016) Создавањето на независна Република Македонија, Внатрешни состојби и надворешна политика, Центар за правни – политички истражувања, Штип.
- Достинова Запрова, Т., и Сотирски, Љ., (2014) Дипломатска организација, дејност и професија, Универзитет „Гоце Делчев” – Штип, 2014.

Марковски, Д., (2002) Дипломатија, организација и практика, Кинематика, Скопје.
Виенската конвенција за конзуларни односи од 1963 година.
Виенската конвенција за конзуларни односи од 1963 година.